

вації і перспективи сервіса : збір. науч. статей заочної ІХ Міжнародної науково-технічної конференції, 7 грудня 2012 г. – Уфа, 2012. – Ч. 1. – С. 161-164.

Проаналізовані погляди учених на економічну природу трансакційних издержек на різних етапах розвитку теорії трансакційних издержек. Виявлені загальні і відмінні риси в трактуванні трансакційних издержек як економічної категорії. Уточнено визначення трансакційних издержек в контексті углублення розуміння суті трансакційних издержек і підвищення достовірності їх ідентифікації.

Ключові слова: інституціоналізм, трансакційні издержки, економічна категорія, економісти, трактування, ідентифікація.

The scientific points of views on the economic nature of transaction costs during the different periods of transaction costs theory development are analyzed. The common features and the differences of transaction costs interpretation as the economic category are highlighted. The definition of transaction costs in the context of deepening of transaction costs understanding and rising of their identification reliability is specified.

Keywords: institutionalism, transaction costs, economic category, economists, interpretations, identification.

Дата надходження до редакції: 25.09.2013 р.

Рецензент: д.е.н., професор Липчук В.В.

УДК 502.33:330.131

УПРАВЛІННЯ ЕКОСИСТЕМНИМИ ПОСЛУГАМИ ВОДНО-БОЛОТНИХ УГІДЬ: МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ТА НАПРЯМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Н. В. Дегтярь, інженер І категорії Департаменту організації розвитку ПАТ «Сумське НВО ім. М.В.Фрунзе»

Досліджені проблеми формування організаційно-економічного механізму управління екосистемними послугами водно-болотних угідь (ЕП ВБУ). Розроблений механізм управління екосистемними послугами водно-болотних угідь на засадах сталого розвитку, а також методичні підходи до вдосконалення основ оцінки ЕП ВБУ шляхом побудови інтегральної оцінки екосистемних послуг як визначальної основи управління водно-болотними екосистемами.

Ключові слова: екосистемні послуги, водно-болотні угіддя, механізм управління екосистемними послугами водно-болотних угідь, стратегія управління ЕП ВБУ, інтегральна оцінка ЕП ВБУ.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах еколого-економічної кризи, яка останнім часом набуває значних масштабів, все частіше постає проблема збалансованого управління екосистемними послугами на ринкових засадах із урахуванням економічної цінності послуг екосистем. Раніше такі послуги не вважалися економічним товаром та їх втрати й вигоди від їх отримання не вимірювалися в економічній площині та не враховувалися при прийнятті управлінських рішень. Такий стан речей сприяв стрімкому зниженню рівня відтворення екосистем та, відповідно, зменшенню послуг, які використовує населення та майже всі галузі народного господарства. Водно-болотні угіддя забезпечують людину безліччю екосистемних послуг, серед яких провідне місце займають регулювання клімату, забезпечення прісною водою, захист від повеней та посух та багато інших.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукове дослідження теоретичних, методологічних та практичних положень управління екосистемними послугами знайшли своє відображення в наукових працях вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема: Дж. Бішопа,

С. Бобильова, Т. Брауна, Б. Буркинського, О. Веклич, Т. Галушкіної, О. Громова, Р. Грут, В. Данілов-Данільяна, Г. Дейлі, В. Захарова, А. Котко, Н. Лукьянчикова, Л. Мельника, Є. Мішеніна, Г. Моткіна, Р. Паджіола, Р. Перелет, І. Потравного, І. Сотник, Дж. Фарлей, Г. Фоменко, М. Хвесика, К. Уолеса та інших. Проблема управління водно-болотними угіддями на основі екосистемних принципів досліджується у працях таких зарубіжних та вітчизняних науковців: Б. Буркинського, Д.Бласко, О. Закорко, Н. Закорчєвної, У. Йедема, Р. Констанци, Г. Раста, К. Рубека, О. Рубеля, В. Степанова та інших. Водночас залишаються невирішеними питання теоретичного та науково-методичного забезпечення управління екосистемними послугами водно-болотних угідь в контексті сталого розвитку суб'єктів господарювання різного ієрархічного рівня управління.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження проблем управління екосистемними послугами водно-болотних угідь (ЕП ВБУ) у ринкових умовах, формування механізму управління екосистемними послугами водно-болотних угідь на засадах сталого розвитку, а також розробка методичних підходів до вдосконалення основ

оцінки ЕП ВБУ шляхом побудови інтегральної оцінки екосистемних послуг як визначальної основи управління водно-болотними екосистемами.

Виклад основного матеріалу. Прийняття управлінських рішень економічними суб'єктами на різних ієрархічних рівнях господарювання обумовлене їх залежністю від споживання екосистемних послуг та від впливу економічної діяльності на стан, якість та кількість екосистемних послуг водно-болотних угідь. Поточний стан управління ЕП ВБУ потребує не тільки зміни принципів фінансування природоохоронних заходів із «забруднювач платить» на «отримувач вигід платить», а й першочергової розробки організаційно-економічного механізму управління екосистемними послугами водно-болотних угідь.

На відміну від інших механізмів управління природними об'єктами, які мають розроблене методологічне підґрунтя, а також стратегії та методи, процес екосистемного управління водно-болотними угіддями проходить тільки стадію формування. Фактором, що обумовлює підвищення складності розробки організаційно-економічного механізму екосистемного управління є відсутність комплексного визначення та інвентаризації екосистемних послуг водно-болотних угідь, а також відсутність узгоджених методичних підходів до визначення вартості екосистемних послуг як центрального елемента цього механізму. З цих причин не існує єдиних методик бухгалтерського обліку екосистемних послуг та їх включення в систему національних рахунків [16].

Такі проблеми вимагають формування єдиного теоретико-методичного підходу до розуміння сутності екосистемних послуг, формування переліків вигід, що отримують від них різні групи бенефіціарів та стейкхолдерів, а також єдиного розуміння процесу прийняття управлінських рішень окремими господарюючими суб'єктами, органами влади. Окрім цього, потребує розробки нормативно-правове та інституційне забезпечення процесу екосистемного управління водно-болотними угіддями на засадах узагальнення результатів науково-прикладних досліджень зарубіжних та українських наукових шкіл.

Існуючі інститути, організаційні та економічні інструменти управління водно-болотними угіддями не забезпечують необхідного рівня їх збереження та відтворення. Тож, все більш нагальним та актуальним стає розробка та впровадження ринкових організаційно-економічних інструментів, які функціонують на основі дії ринкових інститутів для спрямування діяльності економічних суб'єктів за напрямком збереження водно-болотних екосистем. Такими інструментами, на нашу думку, можуть стати державні (місцеві) цільові та бюджетні програми, пільгові податки, збори та тарифи, державні гарантії фінансових операцій із еко-

стемних послуг ВБУ (у тому числі доходів або витрат) та секьюритизація, спільне фінансування, кредитна та депозитна діяльність щодо екосистемних послуг ВБУ, торгівля квотами на використання ЕП ВБУ, банкінг ВБУ, державно-приватні партнерства, приватна фінансова ініціатива та інші. Однак, навіть наведені ринкові інструменти управління екосистемними послугами можуть діяти в умовах хибних економічних стимулів, недосконалості структур та процесів управління. Разом з тим, механізми управління екосистемними послугами ринкового спрямування потенційно здатні привести до соціальних втрат. Так, за визначенням ПРООН, недосконалий механізм вуглецевого ринку на основі Кіотського протоколу став причиною недієздатності його регуляторних складових, що обумовлені відсутністю реальних ринкових стимулів для окремих держав зменшувати обсяг викидів парникових газів і, тим самим, стабілізували надвисокий загальний їх обсяг. Іншим прикладом недосконалих ринкових організаційно-економічних інструментів, ПРООН визначає неефективні системи податкових пільг та субсидій, які можуть приводити до ситуації, в умовах якої ринок працюватиме на зменшення екосистемних послуг та природного капіталу водно-болотних угідь, навіть в тих секторах економіки де такі послуги забезпечували б йому стабільну довгострокову економічну ефективність та стабільність суспільства. За такого стану речей, виникають інституційні деструкції та інституційні конфлікти [4], які можуть приводити до зниження ефективності управління екосистемними послугами водно-болотних угідь, порушення економічної та соціальної стійкості і рівноваги.

Дослідження засад та принципів управління екосистемними послугами ВБУ в різних вимірах та галузевих проекціях дозволяє виявити множинну механізмів, які розкривають його структурні, функціональні та генезисні аспекти, включаючи механізми організації, регулювання, функціонування, розвитку, стабілізації та трансформації.

Базуючись на основоположних принципах теорії господарського механізму [8,9,12] можна визначити, що структурно організаційно-економічний механізм управління екосистемними послугами водно-болотних угідь є частиною синергетичного механізму функціонування екосистем та економіки.

Оскільки вихідними елементами для формування будь-якого механізму управління є конкретний об'єкт управління та мета трансформації стану чи діяльності цього об'єкту [3, 6], то наведена структурно-логічна схема організаційно-економічного механізму ЕП ВБУ може бути запропонована для управління екосистемними послугами окремого водно-болотного угіддя (рис. 1.).

Визначити сутність організаційно-економічного механізму управління ЕП ВБУ можна як динамічну взаємодію та узгодження організаційних структур та процесів управління, основаних на сукупності стратегій, стимулів, ресурсів та інструментів, які впливають та обумовлюють зміну стану екосистемних послуг ВБУ [10]. Основними принципами організаційно-економічного управління ЕП ВБУ слід виокремити наступні [9,11,14,15]:

1) принцип імплементації екосистемних послуг до діяльності економічних суб'єктів на різних ієрархічних рівнях господарювання;

2) принцип цілепокладання передбачає надання чіткої цільової направленості функціонування організаційно-економічного механізму управління екосистемними послугами водно-болотного угіддя;

3) принцип адаптації механізму управління ЕП ВБУ до постійно змінюваних умов функціонування водно-болотних екосистем;

4) принцип залучення зацікавлених сторін (стейкхолдерів та бенефіціарів) до управління ЕП ВБУ, з обов'язковим аналізом його впливу на рівень добробуту та бідності місцевого населення;

5) принцип ієрархії управління екосистемними послугами ВБУ вимагає враховувати чітку взаємодію, взаємоузгодженість та вплив екосистемних функцій, компонентів та процесів функціонування водно-болотних екосистем;

6) принцип постійного розвитку та безперервного підвищення якості управління екосистемними послугами водно-болотних угідь;

7) принцип оперативності та потенційного випередження процесам деградації та зменшення ЕП ВБУ;

8) принцип регламентації та ресурсного забезпечення;

9) принцип етичності та соціальної відповідальності організаційно-економічного механізму управління екосистемними послугами ВБУ;

10) принцип науковості та обґрунтованості механізму управління екосистемними послугами ВБУ;

11) принцип контролю та оберненого зв'язку, що визначає сигнальні канали за якими відбувається корегування цілей та задач управління екосистемними послугами та його вдосконалення.

Відповідно до наведених принципів доцільно визначити складові компоненти запропонованого організаційно-економічного механізму управління екосистемними послугами водно-болотних угідь, якими, на наш погляд, є базові та додаткові блоки. Базовими блоками організаційно-економічного механізму управління ЕП ВБУ є блок ідентифікації та визначення цілей, аналітичний блок та результативний блок. Додатковими блоками цьо-

го механізму можуть бути: блок стимулювання та блок забезпечення. Функціонування такого механізму відбувається в межах кола змін екосистемних послуг водно-болотного угіддя. Прийняття управлінських рішень є, так само, як і обмін інформацією, частиною будь якої функції управління [2] та, при побудові ефективного механізму управління екосистемними послугами водно-болотних угідь, є центральним його блоком. У запропонованому механізмі, прийняття управлінського рішення є результатом економічних дій, заходів, які реалізуються суб'єктом управління ВБУ у результаті аналізу та вибору найкращого за обраним критерієм варіанту дії з множини існуючих альтернатив, спрямованих на подолання проблеми використання та управління ЕП ВБУ.

Аналітичний блок організаційно-економічного механізму управління ЕП ВБУ містить наступні елементи: якісний та кількісний аналіз екосистемних послуг, аналіз їх вартості, економічний аналіз стану бенефіціарів та стейкхолдерів ЕП, а також аналіз альтернативних управлінських рішень. Блок забезпечення цього механізму включає ресурсне, нормативно-правове, методичне та наукове забезпечення процесу управління екосистемними послугами водно-болотних угідь. Процес управління екосистемними послугами водно-болотних угідь реалізується в умовах невизначеності та недостатності інформації. Зокрема, можуть виникати різні види невизначеності [1], що обумовлені різними причинами її появи: специфічними для екосистемного управління та загальними для будь-якого процесу управління. Наприклад, невизначеність механізму може виникати в умовах проблем ідентифікації екосистемних послуг, складності або неможливості їх оцінки та визначення вартості, невизначеності та обмеженні фінансових ресурсів, зовнішнього інституційного середовища, відсутності розробленого методичного та нормативно-правового підґрунтя управління екосистемними послугами в країні, регіоні та ін. Подолання невизначеності в організаційно-економічному механізмі може бути частково або повністю здійснена з поглибленим дослідженням проблеми, інформації з необхідних питань управління ЕП ВБУ.

В основі будь-якої економічної взаємодії є взаємовідносини різних суб'єктів економіки [6,7,13]. Так, на управління екосистемними послугами водно-болотних угідь здійснює прямий та опосередкований вплив система стимулів, що представлена блоком стимулювання. Цей блок складається з організаційних, фінансово-економічних та соціокультурних стимулів. Фінансово-економічними стимулами є доступ та участь на ринках торгівлі ЕП ВБУ (вуглецевих, біорізноманіття, водних тощо), фондових ринках, біржах; можливість отримання пільгового оподаткування, тарифоутоварення, участь в інших державних

цільових та бюджетних програмах; додаткове фінансування (вуглецеве, венчурне, грантове, страхове та ін.), підвищення економічної ефективності та ефективності використання екосистемних послуг. Різні форми екологічної стандартизації та сертифікації продукції, товарів, робіт послуг, як міжнародної, так і галузевої є організаційним видом стимулу реалізації механізму управління екосистемними послугами. Поряд з цим, діяльність зі збереження, відновлення та сталого використання водно-болотних екосистем може дозволити сформуванню економічному суб'єкту додатковий організаційний та іміджевий капітали. Наприклад, транснаціональні компанії, діяльність яких прямо використовує та впливає на екосистемні послуги водно-болотних угідь, - «Данон» та «Вітель» - ефективно конвертують іміджевий капітал у додаткові прибутки шляхом реалізації довгострокових стратегій участі у міжнародних та місцевих програмах збереження ВБУ [5].

Реалізація організаційно-економічного механізму управління екосистемними послугами водно-болотних угідь спрямована на досягнення цілей проекту через відповідні стратегії, організаційно-економічні інструменти та безпосередню операційну діяльність щодо вирішення проблеми використання та зміни стану екосистемних послуг, які представлені в результативному блоці. Усі організаційно-економічні інструменти результативного блоку механізму повинні функціонувати на основі ринкових елементів, зокрема, платежів за ЕП ВБУ.

З метою забезпечення ефективності прийняття рішень доцільним є детальна реалізація усіх складових представленої організаційно-економічного механізму управління екосистемними послугами водно-болотних угідь, зокрема, вибору стратегій управління ЕП ВБУ, спрямованих на досягнення поставлених суб'єктом управління цілей. Для цього нами пропонується використовувати індикаторну оцінку екосистемних

послуг водно-болотних угідь на основі інтегральних індексів стану видів ЕП ($I_{EP\ ВБУ}$) (формула 1) та їх втрати ($I_{В EP\ ВБУ}$) (формула 2).

$$I_{EP\ ВБУ} = I_{EP_3} \times W_3 + I_{EP_P} \times W_P + I_{EP_C} \times W_C, \quad (1)$$

де

I_{EP_3} – інтегральний показник екосистемних послуг забезпечення;

I_{EP_P} – інтегральний показник екосистемних послуг регулювання та підтримки;

I_{EP_C} – інтегральний показник соціальних та культурних екосистемних послуг ВБУ;

W_3, W_P, W_C – ваги показників екосистемних послуг забезпечення, регулювання й підтримки та соціальних і культурних відповідно.

$$I_{В EP\ ВБУ} = \sum_{p=1}^p B_p \times W_p \quad (2)$$

де

B_p – індикатор на основі бальної оцінки p -го типу втрати екосистемних послуг водно-болотних угідь;

p – тип втрати екосистемних послуг водно-болотних угідь;

W_p – вага p -го типу втрати екосистемних послуг ВБУ (визначена у результаті проведеного анкетного дослідження); $p = \overline{1,7}$.

Індикаторна оцінка дозволяє ідентифікувати економічні проєкції надання водно-болотними угіддями різних видів екосистемних послуг (ЕП), на основі яких обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення умов вибору загальних стратегій управління за ознаками місткості та втрати ЕП, а також сформуванню системи умов вибору цільових стратегій управління екосистемними послугами: стратегія поліцентричного управління, з врахуванням високої місткості усіх видів ЕП ВБУ, стратегія фокусування на перевагах ЕП забезпечення та соціокультурних ЕП ВБУ, стратегія управління, з врахуванням односегментної спеціалізації на основі переваг ЕП забезпечення та інші (табл. 1).

Таблиця 1

Умови вибору загальних стратегій управління екосистемними послугами водно-болотних угідь

ВИДИ ЗАГАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ	Умови вибору стратегій на основі місткості екосистемних послуг ВБУ та їх втрати, обумовлених антропогенними факторами
Стратегія стабілізації (S_1)	$S(I_{EP\ ВБУ}, I_{В EP\ ВБУ}) = S_1$ за умови $\begin{cases} 4,25 \leq I_{EP\ ВБУ} < 7,04 \\ 1,04 \leq I_{В EP\ ВБУ} < 1,67 \end{cases}$
Стратегія зростання та розвитку (S_2)	$S(I_{EP\ ВБУ}, I_{В EP\ ВБУ}) = S_2$ за умови $\begin{cases} 4,25 \leq I_{EP\ ВБУ} < 7,04 \\ 0,41 \leq I_{В EP\ ВБУ} < 1,04 \end{cases}$
Стратегія виживання (S_3)	$S(I_{EP\ ВБУ}, I_{В EP\ ВБУ}) = S_3$ за умови $\begin{cases} 2,38 \leq I_{EP\ ВБУ} < 4,25 \\ 0,04 \leq I_{В EP\ ВБУ} < 1,67 \end{cases}$
Стратегія раціонального використання та впливу (S_4)	$S(I_{EP\ ВБУ}, I_{В EP\ ВБУ}) = S_4$ за умови $\begin{cases} 2,38 \leq I_{EP\ ВБУ} < 4,25 \\ 0,41 \leq I_{В EP\ ВБУ} < 1,04 \end{cases}$

Вибір альтернативних стратегій дозволить сформуванню ефективного організаційно-економічного механізму управління екосистемними послугами ВБУ та пристосуватися різним економічним суб'єктам до особливостей їх фінансово-економічного стану, управлінського потен-

ціалу, а також рівня залежності від ЕП та впливу на них. Формування стратегій управління ЕП ВБУ є процесом, який проходить певні етапи: розробка альтернативних стратегій; стратегічний аналіз; остаточний вибір стратегічного набору; розробка стратегічного плану відповідно до мети та задач

управління ЕП ВБУ. Вибір стратегій повинен тривати доти, доки стратегічні завдання не будуть сформовані на останньому функціональному та операційному рівнях.

Висновки. Розробка дієздатного організаційно-економічного механізму управління екосистемними послугами водно-болотних угідь сприятиме синергетичному включенню цих послуг до діяльності економічних суб'єктів, гарантувати стаке використання екосистемних послуг, сприяти їх збереженню та захисту, а також залу-

ченню усіх зацікавлених сторін до процесу регулювання та методів управління екосистемними послугами водно-болотних угідь. Разом з тим, слід зазначити, що такий механізм має сприяти формуванню екосистемної стійкості водно-болотного угіддя та прилеглих екосистем, економічної та суспільної стійкості, що в сучасних умовах розвитку обумовлює необхідність використання ринкових організаційних інструментів управління екосистемних послуг.

Список використаної літератури:

1. Абалкин Л. Сущность, структура и актуальные проблемы совершенствования хозяйственного механизма / Л.Абалкин // Экономические науки. – 1978. – №8. – С.31-37.
2. Беляев А.А. Механизм хозяйствования: сущность и формы управления / А.А.Беляев. – К.: Вища шк., 1990. – 147 с.
3. Веклич О. О. Економічний механізм екологічного регулювання в Україні. – К. : [Український інститут досліджень навколишнього середовища і ресурсів], 2003. – 88 с.
4. Институциональная архитектура и динамика экономических преобразований / Под ред. д-ра экон. наук А.А. Гриценко. Х.: Форт, 2008. – С. 27
5. Комплексная схема взаимосвязей сохранения и разумного использования водно-болотных угодий с ликвидацией бедности// Материалы 11-я Конференция Сторон «Конвенции о водно-болотных угодьях». Бухарест, Румыния, 6-13 июля 2012. – 16 с.
6. Круглов М.И. Стратегическое управление компанией: Учебник для ВУЗов / Круглов М.И. – М.: Русская Деловая Литература, 1998. – 768 с.
7. Ляшенко В.И. Механизмы регулирования развития малого предпринимательства в Украине: Монография / Ляшенко В.И., Е.Г. Кошелева, А.Ф.Толмачева. – Донецк: ООО «Юго-Восток, ЛТД», 2008. – 495 с.
8. Мшенин Е.В. Концептуальные основы формирования экологически ориентированного механизма управления природохозяйствованием /Мшенин Е.В. // Економіст. – 2012. - №3. – С.59-64.
9. Мішенін Є.В. Принципи формування та розвитку комплексного механізму управління природокористуванням і екологічною безпекою в контексті теорії господарського механізму / Є.В. Мішенін // Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства в економічних трансформаціях: [монографія] / за наук. ред. д.е.н., проф. Є.В. Хлобистова.– Сімферополь: ПП «Підприємство Фенікс», 2010. – С.263 – 279.
10. Мішенін Є.В. Механізм управління екосистемними послугами водно-болотних угідь / Є.В. Мішенін., Н.В. Дегтярь // Комплексні меліорації ландшафтів: стан, проблеми, перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Херсон, 24-26 квітня 2013 року. – Херсон: ХДАУ, 2013. – С. 230 – 233.
- 11.Новиков Д.А. Методология управления. – М.: Либроком, 2011. – 128 с.
- 12.Осипов Ю.М. Основы теории хозяйственного механизма. / Ю.М. Осипов. – М.: МГУ, 1994. – 542 с.
- 13.Пахомова Н.В. Экономика природопользования и охраны окружающей среды: учеб. пособие /Пахомова Н.В., Рихтер К.К. – СПб.: Изд-во С.-Петербур. Ун-та, 2001. – 220с.
- 14.Управление водно-болотными угодьями. Схемы управления Рамсарскими угодьями и другими водно-болотными угодьями/ Руководства Рамсарской конвенции по разумному использованию водно-болотных угодий, 3-е издание, - № 16. – 2007. - 110 с.
- 15.Экосистемы и благосостояние человека: водно-болотные угодья и водные ресурсы. Синтез. /Оценка экосистем на пороге тысячелетия. Институт мировых ресурсов, Вашингтон, - 2005.- 68 с.
- 16.Maler K. Accounting for ecosystem services as a way to understand the requirements for sustainable development // Proceedings of the National Academy of Sciences USA. - 2008. - P. 105.

Исследованы проблемы формирования организационно-экономического механизма управления экосистемными услугами водно-болотных угодий (ЭП ВБУ). Разработан механизм управления экосистемными услугами водно-болотных угодий на принципах устойчивого развития, а также методические подходы к совершенствованию основ оценки ЭП ВБУ путем построения интегральной оценки экосистемных услуг как определяющей основы управления водно-болотными экосистемами.

Ключевые слова: экосистемных услуги, водно-болотные угодья, механизм управления экосистемными услугами водно-болотных угодий, стратегия управления ЭП ВБУ, интегральная оценка

The article studies the problems of formation of the organizational-economic mechanism of wetlands ecosystem services management. A management mechanism of the wetlands ecosystem services on the principles of sustainable development is developed. The methodological approaches to improving fundamentals evaluation of the wetlands ecosystem services by building an integrated assessment of ecosystem services as the crucial foundations of wetland ecosystems are formed.

Keywords: *wetland ecosystem services, mechanisms of management of wetland ecosystem services, management strategy of the wetlands ecosystem services, integrated assessment of ecosystem services of wetlands.*

Дата надходження до редакції: 01.10.2013 р.

Рецензент: д.е.н., професор Михайлова Л.І.

УДК 631.162:349.412.2

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ЯКОСТІ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Т. В. Машкова, аспірантка, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Розглядаються необхідність відображення в обліку операцій із земельними ділянками, організація бухгалтерського обліку земель, документальне оформлення їх руху та відображення в обліку витрат на їх поліпшення.

Ключові слова: земельні ресурси, сільськогосподарські підприємства, облік.

Постановка проблеми. Унікальність земельних ресурсів зумовлює специфіку побудови системи обліку якості земель, яка передбачає накопичення, систематизацію, обробку та аналіз економічної інформації про кількісні, якісні, грошові та правові дані земельних ресурсів у державі. Отже, виникає потреба в розробці методичних основ системи обліку земельних ресурсів, серед яких вдосконалення нормативно-правової бази, методології бухгалтерського обліку якості земель та документування операцій з обліку землі [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема відображення в обліку якості сільськогосподарських земель відображена в працях багатьох вітчизняних учених – економістів, серед яких варто виділити Голуба Н.О., Гузаря Б.С., Дерія В. А., Другака В.М., Жука В.М., Малюгу Н.М., Мельничука Б.В., Кірецева Г.Г., Пасемника О.Г., Саблука П.Т., Сисак Е.О., Ярмолицького В.К. Незважаючи на великі наукові напрацювання, дане питання й досі залишається невирішеним і потребує доповнень з врахуванням нових обставин господарювання.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження порядку організації бухгалтерського обліку якості земельних ділянок в сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. В аграрній сфері земельні ресурси є основним господарським засобом, тому важливим завданням є розкриття змісту якості землі як об'єкта бухгалтерського обліку. „Облік якості земель – це ціла система заходів щодо реєстрації інформації про землю якісного та правового характеру” [9].

Метою бухгалтерського обліку якості земельних ресурсів є отримання даних про землю, необхідних для внутрішніх користувачів для при-

йняття управлінських рішень, спрямованих на забезпечення раціонального та ефективного використання земель.

До ключових завдань бухгалтерського обліку якості земельних ресурсів можна віднести: створення належної інформаційної бази щодо відображення фізичного стану земельної ділянки, ведення агротехнічних записів стану та змін по окремих земельних ділянках у межах сівозмін для систематичного контролю за збереженням якісних характеристик та ефективним використанням земельних ресурсів в сільськогосподарських підприємствах; визначення об'єктивної грошової оцінки землі (історичної, фактичної, справедливої); чітке документальне оформлення та своєчасне відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій, пов'язаних з прийманням на баланс, передачею та використанням земельних ресурсів; відображення та контроль за наявністю та рухом коштів, призначених для цільового фінансування витрат щодо покращення землі; накопичення відповідної інформації про власні та залучені земельні ресурси сільськогосподарських підприємств та правильне відображення їх при складанні відповідної бухгалтерської звітності;

Якість земельних ресурсів в бухгалтерському обліку можна розглядати з різних позицій, що зумовлюється не тільки її багатофункціональністю, а й великою кількістю методологічних підходів. В літературних джерелах можна зустріти характеристику якості землі як матеріального активу, складової цілісного об'єкту нерухомості, операційної та інвестиційної нерухомості, товару.

Відповідно до ст. 1 Закону „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” та п. 3 П(С)БО–1 „Загальні вимоги до фінансової звітності” земельним ділянкам притаманні властивості